

ESGLÉSIA DEL CASTELL DE MIRAVET.

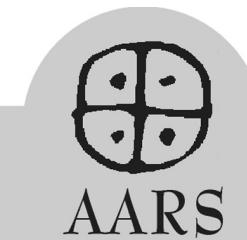
planta baixa hi ha el graner, el celler i un magatzem, cobert amb volta de canó de mig punt. Una escala conduceix al primer pis. A l'edat mitjana era de fusta i desmontable, per poder-la retirar i defensar la part noble del castell. Condueix a una galeria que havia servit de petit claustre que dóna a l'església.

Aquesta església consta d'una gran nau, coberta amb volta de canó, lleugerament apuntada que arrenca d'una imposta amb motllura. L'absis és semicircular, amb volta de quart de cercle i dóna accés a un passadís estret que duia a la torre del tresor, pràcticament derruïda. L'arc triomfal, entre la nau i el presbiteri descansa damunt de sengles columnes amb capitells esculpits, amb decoració vegetal. La llum de l'estança entra, a més de per la porta, a través de dues finestres amb arc de mig punt, situades a la paret nord i per dues espitllereres i una rosassa al mur de l'oest.

Als peus de l'església hi ha una estreta escala de cargol de pedra que conduceix a una gran terrassa que segurament havia estat envoltada de parets amb espitllereres per a la defensa. Avui continua essent un punt extraordinari de guaita des d'on es divisa una extraordinària panoràmica de Miravet, el seu entorn i, sobretot, de l'Ebre.

Fotos i text: Lluís Fernàndez López

¹ Avui (2014) és conegut com a Col·legi de Sant Jaume i de Sant Maties. Acull l'Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre. Juntament amb el Col·legi de Sant Jordi i de Sant Domènec i l'església de Sant Domènec formen els Reials Col·legis de Tortosa. (LFL).

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DE SABADELL

Núm. 143

25 i 26 d'octubre de 2014

EL BAIX EBRE

TORTOSA

Com a nucli urbà Tortosa nasqué i ha viscut per a defensar el pas de l'Ebre, a la cruïlla de camins que comuniquen les dues ribes del riu i l'interior amb el mar. Sobre una terrassa que domina el riu, on avui hi ha la Suda,

TORTOSA. Llotja. És l'edifici més antic, amb aquesta dedicació, que ha arribat fins a nosaltres.

es va formar un primitiu poblat ibèric que fou el centre del gran territori dels ilercavons. Posteriorment, al lloc d'aquest primitiu nucli es bastí la ciutat de Tortosa i tingué la categoria de municipi romà. En la numismàtica s'anomena Iulia Ilergavonia Dertosa. Hi havia una estació de la Via Augusta, segons consta en els vasos de Vicarello.

Entre els anys 715 i 717 es produí la conquesta sarraïna. Els musulmans conservaren el domini de la ciutat i el seu territori durant més de quatre-cents anys, fins que el 1148 foren conquerits per Ramon Berenguer IV. En el segle X, Abd al-Rahman III fortificà el turó de la Suda, que domina la ciutat i el curs del riu. L'any 1018, amb fragmentació del califat de Còrdova es constituí el regne independent de Tortosa, que durà més de vuitanta anys, fins la invasió dels almoràvits. Aquest període fou el més brillant des del punt de vista sociocultural i econòmic, amb nombrosos filòsofs i literats emblemàtics d'origen tortosí. El comerç utilitzava sobretot el port fluvial, ja que el riu era ben navegable. Amb la conquesta cristiana conservà tota l'activitat ja que Berenguer IV protegí les minories jueves i musulmanes. Però en el segle XVIII, els al·luvions del gran augment del delta feren perillosa la navegació i calgué buscar una alternativa per al port, amb canal de navegació i el port de Sant Carles de la Ràpita.

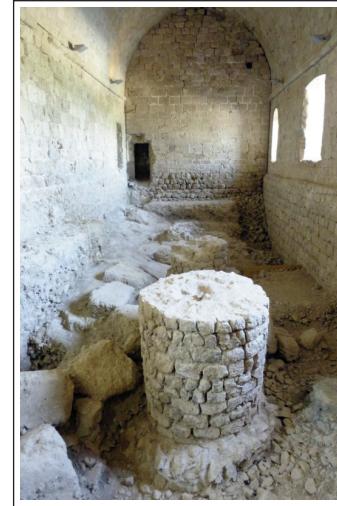
La situació de pas de Tortosa provocà les destruccions en totes les guerres dels segles següents, principalment en la del 1936-1939. Des del 15 d'abril de 1937 s'instal·laren a Tortosa forces de l'exèrcit de la República, on s'establí un front a banda i banda del riu i es destruïren tots els ponts. Perduda la batalla de l'Ebre, la nit del 12 al 14 de gener de 1939, la ciutat fou evacuada, restant gairebé destruïda.

La Suda

Fortalesa d'origen musulmà que domina la vall de l'Ebre. L'espai que ocupava ja era poblat en temps dels ilercavons. També fou l'acròpolis de la ciutat romana. L'any 944 el califa de Còrdova Abd al-Rahman III fou qui fortificà definitivament l'indret i féu excavar, en el

TORTOSA. La Suda, fortalesa d'origen musulmà.

MIRAVET. Castell. Refetori o menjador.

Pinell i Rasquera. En desaparéixer l'orde del Temple passà a dependre dels Hospitalers fins el 1835 i fou el millor de tots els seus dominis. Durant les guerres carlines fou ocupat en diverses ocasions per liberals i carlins i, amb la guerra civil fou ocupat de nou, aquesta vegada per les tropes franquistes i uns mesos per les republicanes. Actualment és propietat de la Generalitat de Catalunya i es manté en bon estat de conservació.

Abans de res, una bona manera de saber les parts de les parets del castell que pertanyen a l'època andalusina o a la dels templars és mirant els carreus. Els primers són amb pedres petites i poc treballades, mentre que els altres són molt ben escairats.

Podem dividir el castell en tres parts. El primer recinte el situem a l'est, és descobert i emmurallat. Al segon o central hi ha una construcció semisubterrània que no se sap quina utilitat tenia, una cisterna, una terrassa i una obertura o porta que, a través d'un corredor entre muralles cobert amb volta de canó, accedeix, després de passar pel costat del cos de guàrdia, a l'últim recinte, el tercer que és el més elevat. És centrat per un pati a l'entorn del qual s'organitzaren les dependències. Avui aquest pati és més gran a causa de l'enclaustrament de les estructures que hi havia al sector de ponent. A l'est del pati,

començant pel costat de la porta, hi ha una altra cisterna, la cuina i un gran recinte cobert amb volta de canó apuntada. És l'antic refetor o menjador de la comunitat. Finalment, a la cara nord del pati hi ha dues plantes i un terrat. A la

MIRAVET. Façana de la part més edificada, des del pati d'armes.

LA RIBERA D'EBRE

MIRAVET

Població situada a la dreta de l'Ebre a 142 m d'altitud, sota el turó del castell de Miravet.

La conformen, la vila actual, "lo Raval" o raval dels canterers (és una població de terrissaires) i la vila vella, de tortuosos i costeruts carrers, alguns coberts.

Sota mateix del castell, a la vila vella, hi ha l'antiga església parroquial, dedicada a la Mare de Déu de la Nativitat. Un edifici d'època barroca, de tres naus, amb transsepte, absis rectangular i una cúpula al damunt del creuer. Adossat té un campanar de torre quadrada. Acull tot un seguit d'exposicions permanentes sobre la seva pròpia història, sobre la ceràmica de Miravet, les riudes, els templers, el pintor Joaquim Mir i la Batalla de l'Ebre.

CASTELL DE MIRAVET

Fortalesa d'origen musulmà conquerida per Ramon Berenguer IV el 1153 que el donà immediatament a l'orde del Temple, la qual creà una comanda que, juntament amb les de Gardeny i la de Montsó es va convertir en una de les primeres cases templeres de la corona catalano-aragonesa. El terme del castell comprenia Gandesa, Corbera, Algars, Batea el

MIRAVET. L'Ebre, el poble antic amb l'església vella i al capdamunt, el castell.

centre del clos superior, un gran pou d'uns 40 m de fondària, fins al nivell del riu. Avui sols en té 25. Sembla que hi existeixen cambres subterrànies, sitges i aljubs de diferents èpoques.

Amb la conquesta cristiana Ramon Berenguer IV hi féu construir un palau reial. De l'antiga fortificació es conserven restes importants: la muralla que resseguia el turó, reforçada amb algunes torres, com la torre mestra que és adossada a un edifici rectangular, amb finestrals triforats, avui reconstruïda; la nau amb volta del polvorí, la masmorra i el pati d'armes. Durant el segle XVII fou reformada i gairebé desaparegué el palau reial i, en el XVIII, fou ampliada amb diversos fortins. Modernament s'hi va construir un parador de turisme.

Catedral de Santa Maria

El bisbat de Tortosa ja consta els anys 516 i 540. Amb la conquesta musulmana se n'esborra l'existència i reapareix el 1148 amb la reconquesta. Ramon Berenguer IV cedí terrenys per edificar la catedral, que fou consagrada el 1165. Suposem que era una construcció romànica, de la qual no queden restes. Durant el segle XIII la diòcesi tingué la seva màxima expansió, amb importants nuclis de moriscos i de jueus. El 1347 s'inicià la construcció de la nova i actual catedral, que ocupà l'emplaçament de la primitiva. La construcció fou lenta i continuà durant els segles XVI i

TORTOSA. Façana barroca de la catedral.

XVII. La façana barroca és impressionant. Es presenta com una muralla sense altre buit que l'enorme porta.

L'interior és de tres naus, separades per pilars de base poligonal. La nau central sobrepassa dos pisos les laterals. Aquesta diferència de nivell està reforçada amb contraforts exteriors i arcbotants, construcció molt rara en el gòtic català. La podem veure perfectament des de la Suda.

A l'interior hi podem admirar:

El retaule de Santa Maria, de fusta policromada (1351) presidit per la Mare de Déu de les Estrelles, patrona de la catedral primitiva.

El retaule de la Transfiguració (segle XV), obra que ha estat atribuïda a Jaume Huguet.

Dues trones de pedra en la nau central (segle XV), decorades amb relleus d'evangelistes i doctors de l'església llatina.

La capella de la Mare de Déu de la Cinta, la més sumptuosa i rica de la catedral, construïda entre 1642 i 1725, amb un exultant barroc, decorada amb marbres, materials nobles i pintures.

El claustre (segle XIV), de planta trapezoïdal, de l'auster i simplificat gòtic català, que és el precedent de diversos claustres posteriors (Montsió, Pedralbes, Santa Anna, Sant Joan de les Abadesses...).

Palau Episcopal

Edificat sobre l'antic moll del port romà és un elegant edifici gòtic (segles XIII-XIV). Disposa d'un portal de mig punt, amb dos nivells de finestres. Creuant dos arcs apuntats es troba l'elegant pati quadrat, també d'arcs apuntats. Al primer pis de les dependències episcopals, hi destaca una bella sala gòtica, amb grans arcs apuntats, des de la qual s'accedeix a la capella del palau, obra gòtica notabilíssima.

Col.legi de Sant Lluís¹

Carles V el fundà el 1544. Fou dedicat a l'educació de joves musulmans conversos. És un notable edifici del Renaixement. El portal ideat com a arc triomfal, està elaborat amb columnes exemptes i profusament ornat amb relleus i escultures. L'escut imperial, amb l'àliga bicèfala presideix el cos intermedi.

El pati és notable, de planta rectangular i d'estil renaixement. Té tres pisos. Els dos primers amb arcades de mig punt i el superior amb arcs rebaixats. Entre els arcs de la planta i l'ampit del primer pis es desenvolupa un fris esculpit, on s'alternen bustos d'una sèrie de sobirans, des de Ramon Berenguer IV de Catalunya-Aragó, fins a Felip III de Castella.

TORTOSA. Pati del Col.legi de Sant Lluís o Reials Col.legis.

Llotja de mar

Es tracta d'una bonica edificació gòtica, obra de Guillem Macip del segle XIV. És l'edifici més antic, amb aquesta dedicació, que ha arribat fins a nosaltres. És anterior al de Castelló d'Empúries. També se'n diu el "Porxo del blat". Aquí es fixava el preu del blat per a tota la Mediterrània occidental. La llotja és el testimoni més important del tràfic marítim en tots els aspectes: contractació, dipòsits, jurisdicccions i tributs.

L'edificació consta de dues naus rectangulars, separades per arcades de mig punt, que li donen un aspecte sólid i majestuós. Tres dels seus costats s'obren per arcades ogivals i, al quart clos hi ha dues finestres geminades. Antigament la seva situació era al carrer de la Llotja, però al 1933 es traslladà al seu emplaçament actual.

Call jueu

A Remolins, el raval del nucli antic de Tortosa, és on es localitza el call jueu. Malgrat que les restes històriques hi són mínimes, els seus carrers laberíntics i alguns dels seus noms evoquen els seus orígens. Com a exemple, la travessera de Jerusalem, la travessia del Mur i el carrer de les Gentildones, el del Platjar... Quan a principis del segle XX s'enderrocaren les muralles, encara quedà més diferenciat el raval, amb un espai no edificat, que avui ocupa una plaça i una església.

Feliu Carreras i Vidal al Full dels AARS 27, del 23 de març de 2003